

BIBLIOGRAFIE

DRAMA EN THEATER EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND

door
Annick POPPE

Aflevering 30

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

GERARD (Albert S.), *The Phaedra Syndrome : on Shame and Guilt in Drama*, Amsterdam, Rodopi, 1993, 112 p. (ISBN 90-5183-489-6) Zie bespreking in een volgend nummer.

The Inner Side of Silence / De binnenkant van de stilte / L' envers du silence / Die Innenseite der Stille, Brussel, Kaaitheter, 1993, 221 p.

KUNTZ (Mary), *Narrative Settings and Dramatic Poetry*, Leiden, Brill, 1993, 178 p. (ISBN 90-04-09784-8)

LANGVIK-JOHANNESSEN (Kåre), *De Brusselse Hoofdonelen. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Brusselse theater in de Oostenrijkse tijd*, Facultés univ. Saint-Louis, Studiecentrum 18de-eeuwse Zuidnederlandse Letterkunde, Cahier nr. 10, Brussel, 1993, 168 p. Zie bespreking in een volgend nummer.

VAN VINCKENROYE (Flor), *De achttiende-eeuwse Rederijkers in Belgisch Limburg*, Facultés univ. Saint-Louis, Studiecentrum 18de-eeuwse Zuidnederlandse Letterkunde, Cahier nr. 9, Brussel, 1993, 116 p. Zie bespreking in een volgend nummer.

25 jaar Provinciaal Centrum Arenberg, catalogus samengesteld door Alfons Moerkens en Hilde Sermeels, Antwerpen, 1993

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

BERGHMANS (Linda), "De musical in Vlaanderen en Nederland", *Ons Erfdeel*, 36(1993), nr. 4, pp. 495-502.

Kent Nederland een vrij uitgebreid en interessant musicalrepertoire (Annie M.G. Schmidt, Schmidt en Bannink), in Vlaanderen creëerden eerst Arena en later het Koninklijk Ballet van Vlaanderen vooral buitenlands werk : echte musicalschrijvers zijn hier nog zeldzaam. Wat de produktiekosten betreft is de concurrentie met het buitenland erg zwaar : de looptijden zijn noodgedwongen korter. Ook wat de opleiding betreft zijn er nog problemen.

BLOKDIJK (Tom), "De cultuur van vóór de cultuur", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9(1993), nr. 34-35, pp 33-49.

De in 1985 ontstane Theatergroep Hollandia wil theater brengen op die locaties in Noord-Holland, die voor een bepaald stuk het best geschikt zijn ; vaak zijn dit loodsen, voormalige fabrieksgebouwen . Centraal in het werk van huisauteur Herbert Achternbusch staat de strijd tussen natuur -waar het recht van de sterkste geldt- en cultuur -regels en wetten die de mens tegen zichzelf en tegen elkaar beschermen- , een dilemma dat enkel door de liefde kan worden opgeheven.

BREUER (Horst), "Shakespeare's Signor Fabian", *English Studies*, 74(1993), nr. 5, pp. 441-444.

Fabian, een bijfiguur in *Twelfth Night*, verschijnt op het toneel bijna exclusief in het gezelschap van Sir Toby Belch. Sociaal gezien behoort hij tot de oude wereld van de traditionele gentry, zodat het niet te verwonderen is dat hij ervan houdt snobs zoals Malvolio op hun plaats te zetten.

CALLENS (Johan), "There are secret signs we know, we two : Echoes from Homer in Jack Richardson's *The Prodigal*", *Neophilologus*, 77 (1993), nr. 4, pp. 659-673.

Al van bij de creatie in 1960 kende *The Prodigal* van Jack Richardson veel succes. Het onderwerp is een bewerking van de Orestesmythe, een Amerikaanse interpretatie van het Europese erfgoed dus. Het verschijnen van Penelope in dit stuk wijst -via Aeschylus- op een mogelijk verband met Homeros. Belangrijk in dit verband zijn Richardsons verwijzingen naar de relatie tussen geschiedenis en mythe, werkelijkheid en fictie.

DE GRAAF (Kees), "Klucht is geen klucht . Roekeloze rust van Musil", *Toneel Theatraal*, 114(1993), nr. 10, pp. 24-28.

In het omvangrijke oeuvre van Robert Musil neemt de klucht *Vinzenz und die Freundin bedeutender Männer* een ietwat merkwaardige plaats in. Opvallend in dit werk van Musil, die enige tijd toneelcriticus was en grote bewondering had voor het Moskouse Kunsttheater van Stanislavski, is de luchtige toon: het hoofdpersonage Vinzenz -enigszins verwant met Ulrich uit *Der Mann ohne Eigenschaften* - wiens ironie voornamelijk voortkomt uit een tragisch levensbesef.

DEVENS (Tuur), "Van poppenkast tot figurentheater. De geschiedenis van de theaterpop", *Etcetera*, 11(1993), nr. 43, pp. 18-23.

Hoewel het poppentheater in de negentiende eeuw -o.m. tijdens de romantiek- een relatieve bloei kende, bleef het niettemin gescheiden van het auteurs-theater. Pas rond de eeuwwisseling werd -door Maeterlinck, Schlemmer, Jarry en vooral E.G. Craig- in de poppen naar nieuwe acteurs gezocht. Meer recente experimenten zijn uitgegaan van Wilson, Brook, Kantor (waarbij pop en acteur naast elkaar worden gebruikt), Philippe Genty en het Stuffed Puppet Theatre.

DURIEUX (Hugo), " Muziek/Theater/Politiek", *Etcetera*, 11(1993), nr. 43, pp. 40-43.

Is *Pelléas et Mélisande* het verhaal van de mens die maar niet kan ontsnappen aan zijn noodlot, in de -overigens weinig nieuwe inzichten biedende- versie van Peter Brook, gaat het over het verval van een tijdperk, over het westen, dat maar niet tot regeneratie

in staat blijkt. *The Cave*, videomuziektheater van Steve Reich en Beryl Korot is heel wat interessanter : de nazaten van Abraham, Ismaël en Izaak komen wel degelijk aan het formuleren van hun onderlinge problemen toe.

HARBERS (Henk), "Fragmenten van onduidelijkheid. Over mystiek verlangen en moderne scepsis in het werk van Botho Strauss", *De Gids*, 156(1993), nr.10, pp. 845-850.

Het werk van Botho Strauss lijkt populairder bij toneelmakers en critici dan bij het grote publiek, dat er vaak weinig van begrijpt. Centraal in de meeste van zijn teksten staat dan ook de tegenstelling tussen de nood om begrepen te worden en het besef dat er niets is wat begrepen kan worden (*Die Zeit und das Zimmer*); wat wezenlijk is, is nu net het gemis.

HERMANS (Hub.), "Frederico Garcia Lorca", *Bzzlletin*, 23(1993), nr. 209, pp. 5-16.

Was Frederico Garcia Lorca al tijdens zijn leven een legende, zijn dood bij het begin van de Spaanse burgeroorlog werkte de mystificatie nog in de hand, wat heel wat problemen schept rond zijn biografie. Zijn echte doorbraak kwam er in 1929, tegelijk voor poëzie en theater.

HUPPERETZ (Karel), "Art en pro : van een theatergroep in de marge naar het postmoderne establishment", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9 (1993), nr. 34-35, pp. 51-65.

In 1985 richtte Frans Strijards de theatergroep Art en Pro op. Elke voorstelling, of het nu om klassiek werk of om eigen teksten gaat, is op verschillende niveaus werkzaam; steeds gaat het erom een nieuw licht te werpen op het materiaal. Strijards aanpak is die van de deconstructivisten : de speelstijl is anti-realistisch en sterk lichamelijk, vitaal en eigentijds (*De kersentuin* van Tsjechov).

LICHER (Edmund), "Bertolt Brecht", *Bzzlletin*, 23 (1993), nr. 209, pp. 26-40.

Wat de geschiedenis van het succes ervan betreft, zijn in het werk van Brecht twee periodes te onderscheiden : deze van vóór 1933, toen hij naar de Verenigde Staten trok, en deze van na 1947, het jaar dat zijn terugkeer naar Europa betekende. Na het grote succes van de *Dreigroschenoper* in 1928, verloor Brecht later het contact met zijn arbeiderspubliek. In de jaren zeventig werd zijn werk echter herontdekt.

MACKLIN (J.J.), "Tragedy and Politics in 'Jueces en la Noche'", *Neophilologus*, 77(1993), nr. 4, pp. 587-600.

Het thema van *Jueces en la noche* (1979) van Buero Vallejo is de politieke toestand in het Spanje van onmiddellijk na Franco. De figuren zijn duidelijk symbolisch ; kerk en leger, links, rechts en centrum worden met elkaar geconfronteerd. Het koor zorgt voor de band tussen individu en gemeenschap ; het grootste gevaar voor de democratie zijn echter zij die zichzelf te sterk op de voorgrond willen plaatsen en zo de anderen hun persoonlijkheid ontnemen.

MAFAALANI (Ola), "Alex d'Electrique", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9(1993), nr. 34-35, pp. 101-123.

Alex d'Electrique, dat sinds 1979 een volmaakt unieke theatervorm brengt, begint daar waar de performers mislukten. Opvallend is dat zij erin slagen het brede publiek te bereiken en bij hun voorstellingen te betrekken. De acteurs zijn nu eens zichzelf, dan weer spelen ze hun rol of doen ze beide samen ; elke logische structuur ontbreekt (*Vitale delen*, *Koning Jan*).

METDEPENNINGHEN (Erna), "Gent heropent zijn "Grand Théâtre"", *Kunst & Cultuur*, 1993, nr. 10, pp. 32-33.

Opera's werden al vanaf 1663 in Gent gespeeld; in 1706 kreeg deze stad voor het eerst een vast gezelschap. In de schouwburg van de Sint-Sebastiaansgilde werden vanaf 1737 ondanks allerlei politieke omwentelingen een eeuw lang voorstellingen gegeven. Het huidige 'Grand Théâtre' werd in 1840 geopend. Grote namen hier zijn Miry en Van Peene, Locufier, Meillander en Vina Bovy. Moge de heropening een nieuwe periode van succes inleiden!

NIJSSEN (Hub), "Peter Huchel als Propagandist? Über die Autorschaft des Hörspiels "Die Greuel von Denshawai"", *Neophilologus*, 77(1993), nr. 4, pp. 625-635.

Begin 1940 stond, met duidelijk propagandistische doelstellingen, een luisterspel geprogrammeerd, dat een sterk anti-koloniaal getinte bewerking was van Shaws *Het monster van Denshawai*. Peter Huchel, lang hiervoor verantwoordelijk geacht, was nochtans een uitgesproken humanist en tegenstander van de oorlog, zodat wat de identiteit van de bewerker betreft, nog heel wat vragen blijven.

SCHUMACHER (Rezy), "De Trust. Het vergeefse zoeken naar de waarheid", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9(1993), nr. 34-35, pp. 67-83.

Samen met afgestudeerden van de Arnhemse toneelschool, richtte Theu Boermans De Trust op, die sinds 1990 in Amsterdam gevestigd is. Centraal staat het ensemble, het collectief. De tekstanalyse blijft het belangrijkste onderdeel van het repetitieproces; acteurs, regisseur en vormgevers reageren zo subjectief mogelijk op hun rol, nemen een alerte creatieve houding aan. De voorkeur gaat duidelijk uit naar het recente Duitse en Oostenrijkse repertoire.

THIELEMANS (Johan), "De vleugels van het verstand", *Etcetera*, 11(1993), nr. 43, pp. 30-33 en *Toneel Theatraal*, 114(1993), nr. 9, pp. 9-12 (in een licht aangepaste versie).

In de theaterkritiek spelen niet alleen persoonlijke, maar ook algemeen culturele elementen mee. Zo gaat in Nederland de voorkeur overwegend uit naar de avantgarde, in Vlaanderen naar het herstel van de traditie, staat op het vlak van de speelstijl noordelijke distantie tegenover zuidelijke intensiteit. Positieve tegenstellingen, zo lang een gemeenschappelijke passie voor het toneel deze blijft overstijgen.

VAN ENGEN (Max), "Children of concrete and steel. De troostrijke petites histoires van Don Duyns, Paul Feld en Koos Terpstra", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9 (1993), nr. 34-35, pp. 125-147.

Een pragmatisch verlangen naar solidariteit, naar een zinvolle bijdrage tot de eigen gemeenschap, is het kernbegrip van de filosofie van de Amerikaan Richard Rorty. Eenzelfde thematiek treffen we ook aan in het werk van jonge Nederlandse avantgardisten als Don Duyns, Paul Feld en Koos Terpstra: in hun verwoorden van de gedeelde onzekerheid, angst en verlangens van de mensen van deze tijd, brengen zij de toeschouwers het besef bij dat ze met hun problemen niet alleen staan en leren zij aldus tegelijk zichzelf en de anderen beter kennen.

VANHERWIJNEN (Karin), "It's a funny thing, humor", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9 (1993), nr. 34-35, pp. 85-100.

Humor -tragikomisch of hilarisch- speelt een vooraanstaande rol in het werk van

theatergroep Carver (1989). De voorstellingen ontstaan tijdens het repetitieproces uit heterogeen materiaal, op de scène wordt nadrukkelijk gedaan alsof (*Café Lehmitz, Apachendans*).

VAN VLAANDEREN (Rudi), "Sporen In het zand", *De Scène*, 35 (1993-94), nr. 2, pp. 14-16, nr. 3, pp. 8-10, nr. 4, pp. 6-9.

In het begin van de jaren zestig was de Brusselse K.V.S. het centrum van het Vlaamse theaterleven (*Het gezin van Paemel* in 1962-63). Geleidelijk echter gingen jonge acteurs hun heil meer en meer zoeken in de kamertheaters. Opvallend in dit verband zijn de rel n.a.v. de productie van *Der Stellvertreter* van Hochhuth in het Fakkeltheater en de creatie van Hugo Claus' *Thyestes* in een regie van de auteur door Toneel Vandaag (1966).

ZONNEVELD (Loek), "Alles in een helder licht. Portret van regisseur Peter Stein", *Toneel Theatraal*, 114(1993), nr. 9, pp. 22-27.

Nooit begint Peter Stein aan een productie zonder dat hij daaraan een lange studieperiode laat voorafgaan, zodat het niet te verwonderen is dat ook op het toneel zijn drang naar perfectie blijkt. Hoogtepunten in zijn indrukwekkende oeuvre zijn: *Die Mutter* van Brecht, zijn debuut bij de Berlijnse Schaubühne, een sterk politiek gekleurde *Peer Gynt* van Ibsen, *De drie zusters* en *De Kersentuin* van Tsjechov als zoveel episodes in een zoektocht naar de geschiedenis van de bourgeoisie en de complete *Oresteia* van Aeschylus.

ZONNEVELD (Loek), "Een kwart eeuw Nederlands toneel in kleine zalen: 1968-1993 'een theater dat grenst aan het gesticht of zo brutaal durft te zijn als poppenkast'", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 9(1993), nr. 34-35, pp. 1-31.

Na de Actie Tوماat in 1969 raakte het kleinschalige theater -al voorbereid door o.a. Kees Van Iersel- voorgoed op dreef. Belangrijk hierbij zijn het Werktheater van Jan Ritsema (*Avondrood*), de politiek geëngageerde Toneelgroep Baal (*Moeder Courage en haar kinderen* in een regie van artistiek leider Leonard Frank) en het arbeiders-toneel van Toneelgroep Sater. Zuiver esthetisch dan weer is het engagement van Maatschappij Discordia van Jan Joris Lamers (*Dantons dood* van Büchner). Ook het jeugdtheater ontwikkelde een nieuwe dynamiek.

II. DRAMATEKSTEN

a. boeken

BERKOFF (Steven), *Smakelijk kerstfeest, Lunch, Grieks*, vertaald door Marcel Otten, Amsterdam, International Theatre & Film Books en Den Haag, Het Nationale Toneel, 1993, 223 p. (ISBN 90-6403-329-0)

KRAMER (Moniek) en ROOSEN (Adelheid), *De goedkeuring*, Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1993, 45 p. (ISBN 90-6403-35-8)

PIEMME (Jean-Marie), *Het gaat barsten*, oorspronkelijke titel *Ca va craquer*, Mechelen, Theater Teater, uitgave in eigen beheer

TERENTIUS , *Komedies*, vertaald door J. Hemelrijk sr. Baarn, Ambo, 1993, 377 p. (ISBN 90-26-3-1076-5)

VERPALE (Eriek), *Olivetti 82*, Amsterdam, Arbeiderspers, 1993

WOUDSTRA (Karst), *Toneel (Hofscènes, Kuokkala, Blauwe appels, Hubert Lambert, Een hond begraven, De linkerhand van Meyerhold)* Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1993, 492 p.